

Til Kultur- og likestillingsdepartementet
Høringssvar fra Norsk Oversetterforening til
FORSLAG TIL LOV OM OMSETNING AV BØKER (BOKLOVEN)

Om Norsk Oversetterforening

Norsk Oversetterforening (NO) har til formål å samle norske skjønnlitterære oversettere, arbeide for å høyne kvaliteten på norske skjønnlitterære oversettelser, ivareta kunstnergruppens faglige og økonomiske fellesinteresser, og så langt som mulig også bistå og gi råd til enkeltoversettere. Foreningen arbeider også for å høyne oversetterfagets status og synliggjøre oversetteren som opphaver, og for å fremme forståelsen for den samfunnsmessige betydningen av språkkompetanse. Foreningen ble etablert i 1948 og har i dag om lag 350 medlemmer.

Høringsinnspill

Først vil vi berømme regjeringen og departementet for å legge frem et lovutkast så raskt, og vi takker for muligheten til å komme med høringsinnspill i denne viktige saken. At Norge har en litteratur preget av bredde, mangfold, kvalitet og tilgjengelighet, er noe vi har all grunn til å være stolte av, og vi leser lovforslaget som en videreføring av politikken som allerede føres på litteraturfeltet.

Vi viser til departementets høringsbrev av 18.08.2022 om høring av lov om omsetning av bøker (bokloven) og kommenterer lovutkastet paragraf for paragraf.

§ 1. Formål

Lovens formål er å legge til rette for bredde, mangfold og kvalitet i norsk litteratur og å sikre god tilgjengelighet til litteraturen for alle i Norge.

Loven skal også ivareta forfatter- og leserinteresser og legge til rette for et mangfold av aktører, bidra til å fremme kultur- og kunnskapsformidling og styrke skriftkulturen på bokmål, nynorsk og de samiske språkene.

Vi er glade for at lovens formålsparagraf spesielt vektlegger forfatterinteresser, og velger (jf. høringsnotatet) å tolke «forfatter» til også å omfatte oversettere og illustratører. Det ville imidlertid vært ønskelig om disse to opphavergruppene blir eksplisitt nevnt i lovteksten.

Forslag til endret formulering i § 1, andre ledd:

Loven skal også ivareta forfatterens – herunder oversetterens og illustratørens – interesser samt leserens interesser [...]

Vi er svært positive til at loven har en tydelig språkpolitisk forankring.

§ 2. Definisjoner

I denne loven menes med

- a. bok: utgivelse innenfor lovens virkeområde, som tilgjengeliggjøres for publikum uavhengig av publiseringsformat, herunder en heftet eller innbundet bok (papirbok), en elektronisk fil (e-bok) eller en innlest parallellutgave av papirbok og elektronisk bok (lydbok)
- b. leverandør: privatperson eller virksomhet som utgir bøker med ISBN-nummer
- c. forhandler: virksomhet som selger bøker til sluttkunde i eksemplarsalg, fysisk eller digitalt
- d. sluttkunde: enhver som kjøper bøker til andre formål enn for videresalg
- e. digital abonnementstjeneste: strømmetjeneste eller annen tjeneste som gir sluttkunde tilgang til e-bøker og lydbøker gjennom å tegne abonnement
- f. tittel: et litterært verk som kan foreligge i ulike formater, herunder trykt bok, e-bok, lydbok
- g. omsetning: salg av bøker i eksemplar og tilgjengeliggjøring av e-bøker og lydbøker i digitale abonnementstjenester
- h. fastpris: bindende videresalgspris på en bok til sluttbruker som skal gjelde i en konkret periode (fastprisperioden)

NO støtter at sentrale begreper i bokloven presiseres. Særlig viktig er det at begrepet «bok» defineres på en måte som stemmer overens med virkeligheten, og på en slik måte at lovens formål oppfylles. Det mener vi at ikke er tilfellet i proposisjonen.

I høringsbrevet presiseres det at det må trekkes en grense mot podkast og andre lydprodukter som ikke kan regnes som bøker i litterær forstand, med mindre de er innleste parallellutgaver. Vi mener det er avgjørende at departementet følger med på utviklingen i denne delen av markedet, og fortløpende vurderer hvor grensen mellom bok og andre ytringsformer skal gå. I våre naboland er det stadig vanligere at oversatte bøker blir utgitt i lydbokformat som første format. Dette er en utvikling vi også ser tendensen til i Norge, og det vil være uheldig om dette kan brukes som et smutthull for å unngå fastprisregimet.

Vi støtter NFFOs forslag til alternativ definisjon av «bok»:

- a. bok: utgivelse av et litterært verk av enhver art, som er uttrykk for original og skapende åndsinnsetning. En bok er et skriftlig utformet åndsverk som kan eksistere i flere utnyttelsesformer, både analoge og digitale. Innlest utgave av et skriftlig verk omfattes av loven.

Vi savner også en definisjon av «bibliotek» i denne paragrafen. Bibliotekene spiller en viktig rolle i det litterære kretsløpet og nevnes flere ganger i lovutkastet. Vi har ikke et konkret forslag til en slik definisjon.

§ 3. Lovens virkeområde

Loven gjelder for omsetning av bøker på bokmål, nynorsk eller samiske språk utgitt av norsk leverandør for salg gjennom norsk forhandler. Loven gjelder likevel ikke ved salg til sluttkunde i en annen stat.

Loven gjelder for omsetning av skjønnlitteratur, sakprosa, [fagbøker for profesjonsmarkedet og lærebøker for høyere utdanning,] uansett publiseringsformat.

Loven gjelder ikke for omsetning av skolebøker til grunnskolen og videregående skole eller omsetning av brukte bøker.

Kongen gir forskrift om lovens anvendelse på Svalbard og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold.

NO mener at lovens virkeområde må utvides til også å gjelde de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes, ettersom de ifølge språkloven har samme verdi som «bruksspråk og kulturarv» som bokmål, nynorsk og de samiske språkene. Skaffe-, tilbuds- og leveringsplikt for bøker på disse språkene vil være et viktig virkemiddel for at språkene skal brukes mer.

NO mener videre at bare alternativ 1 i § 3 er i tråd med norsk språkpolitikk, slik den kommer til uttrykk gjennom språkloven, der det i proposisjonen står som følger: «Fagspråket er ein særleg viktig føresetnad for at norsk held fram med å utvikle seg som eit samfunnsberande og fullverdig språk.» Å inkludere lærebøker og fagbøker i bokloven er altså i tråd med dette formålet.

§ 4. Normalkontrakt

Representanter for forfattere, illustratører og oversettere kan samarbeide med leverandører om normalkontrakter som inneholder bestemmelser om honorarsatser for forfattere og illustratører, provisjonssatser for deres agenter, og oversetterhonorar.

Departementet kan gi forskrift om særlige tilfeller hvor normalkontrakter skal anvendes.

NO støtter at det fastsettes i lov at det skal være anledning til å inngå normalavtaler for forfattere, oversettere og illustratører, slik at det ikke lenger er nødvendig med unntak for konkurranselovgivningen for å inngå såkalt tariffliknende avtaler. Vi synes det er særlig gledelig at illustratørene som per i dag ikke har adgang til å inngå normalavtaler, innrømmes denne retten.

På vårt felt brukes Normalkontrakt for oversettelser av de fleste forlag, også forlag som ikke er medlem av Forleggerforeningen. Det er også vanlig at denne kontrakten brukes ved avtaleinngåelse med oversettere som ikke er medlem av noen av de litterære oversetterforeningene, NO og NFFO. Det er altså bred enighet på både forlegger- og opphaversiden i Norge om at normalkontrakter er ønskelige. Men som det også nevnes i høringsnotatet, vil utenlandske forlags inntreden på det norske markedet kunne rokke ved dette. I flere av våre naboland finnes det ingen standardavtaler, slik at kontrakter i

utgangspunktet forhandles individuelt, alltid med opphaveren som den svakere part.

Vi ønsker derfor muligheten for at normalkontraktene kan allmenngjøres gjennom forskrift velkommen. Dette vil spesielt beskytte nyetablerte og uorganiserte oversettere, samtidig som det vil gi forlagene like konkurransebetingelser.

Vi vil gjerne kommentere høringsnotatets betraktninger om «rimelig» vederlag og balanserte kontrakter. Vi vil påpeke at det en sannhet med modifikasjoner at opphavere som er representert av en organisasjon, er på like fot med store forlagshus. Forleggerforeningen organiserer i motsetning til forfatter- og oversetterforeningene kommersielle foretak med betraktelig større innsikt i de økonomiske sidene ved forlagsdrift. Dette gjelder også digitale strømmetjenester, enten de er eid av norske forlag eller ikke.

§ 5. Fastpris på bøker

Leverandøren skal sette en fastpris for hvert publiseringsformat for den enkelte tittel. Fastprisen gjelder for leverandører og forhandlere i [12][18] måneder fra første gang tittelen utgis av en norsk leverandør.

Leverandøren kan forlenge fastprisperioden med inntil sju år for særlig ressurskrevende utgivelser, mot å tilby sine forhandlere full returrett.

E-bøker og digitale lydbøker med fastpris kan ikke gjøres tilgjengelige i digitale abonnementstjenester før fastprisperioden for tittelen etter første eller annet ledd er utgått.

Departementet kan gi forskrift om fastpris på reelle nyutgaver av en tittel etter at fastprisperioden etter første eller andre ledd er utløpt.

Departementet gir forskrift om vilkår for kvantumsrabatter til sluttbruker, rabatter til bibliotek og rabatter ved samtidig salg av ulike formater av samme tittel i fastprisperioden.

NO støtter forslaget om at fastpris på omsetning av nye bøker lovfestes. Vi går inn for alternativ 1, med fastprisperiode 12 måneder, under forutsetning av at den medfører fastpris per format, slik som i dag. Dersom det blir bestemt at fastprisen skal knyttes til tittel, støtter vi alternativ 2, 18 måneder.

Skjønnlitterære oversettere får et fast honorar basert på tekstlengde, og er følgelig i utgangspunktet ikke avhengig av salgsavhengig honorar (royalty). Først når bøkene får et annet format enn papirformat, får oversetteren honorar basert på salg. For de aller fleste er ikke dette honoraret av noen størrelse før lydboken eventuelt kommer i strømming. Da kan en oversetter tjene gode penger. Oversettere har derfor isolert sett ingenting å tjene på en fastprismodell, enten den medfører 12 eller 18 måneders fastpris.

Fastprisen er likevel viktig for oversettere fordi det for vår gruppe er vesentlig med et bredt utvalg utgivelser som genererer oversetteroppdrag. For at det skal være mulig, trenger vi et

mangfold av forlag av forskjellig størrelse og med forskjellig profil. Av samme grunn er muligheten for krysssubsidiering innad i forlag gunstig for oversetterne.

Vi mener at regjeringen er på riktig spor med forslaget om rullerende fastpris, slik at alle utgivelser får like lang fastprisperiode. Dette sikrer reell likebehandling av utgivelser og opphaverne bak utgivelsene.

Når vi velger å gå inn for en kortere fastprisperiode enn mange av våre søsterforeninger som organiserer forfattere, er det fordi det åpner for at bøker kan strømmes tidligere enn ved en fastprisperiode på 18 måneder, og dermed tidligere gi oversettere salgshengig honorar. Vi anerkjenner imidlertid utfordringene forfatterne står overfor med hensyn til billigbokformater som pocket, og ønsker derfor primært en innretning der fastprisen følger format, ikke tittel.

NO støtter forlenget fastprisperiode for spesielt ressurskrevende utgivelser.

Vi støtter også forslaget om at sluttkunderabatten på inntil 12,5 prosent bortfaller. En generell adgang til rabatt på fastprisbøker vil svekke fastprisordningen og dermed lovens hensikt.

§ 6. Plikt til å skaffe og levere papirbøker og e-bøker

En forhandler som har omsetning av papirbøker som kjernevirksomhet, skal på forespørsel fra en sluttkunde skaffe papirbøker som lagerføres av en leverandør.

En leverandør skal på bestilling fra forhandler levere papirbøker og e-bøker som leverandøren har tilgjengelig til en forhandler som bestiller disse.

Departementet gir forskrift om gjennomføringen av forhandlernes og leverandørens plikter etter første og andre ledd.

Departementet kan gi forskrift om at første og andre ledd får anvendelse for forhandlere og leverandører som ikke har omsetning av bøker som kjernevirksomhet.

NO støtter at den skaffe- og leveringsplikten for forlag og bokhandel som i dag eksisterer gjennom bokavtalen, videreføres. Lovfesting av skaffe- og leveringsplikten fremmer forfatter- og leserinteressene og hovedformålene i norsk litteraturpolitikk: bredde, mangfold og kvalitet. Et bredt tilfang av bøker er også viktig for demokratiutvikling og ytringsfrihet.

§ 7. Plikt til å tilby og levere digitale lydbøker

En forhandler som tilbyr digitale lydbøker i eksemplarsalg skal tilby alle lydbokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene.

En digital abonnements-tjeneste som har formidling av lydbøker som kjernevirksomhet skal tilby eksemplarsalg av alle lydbokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene.

En leverandør skal levere eksemplarer av digitale lydbøker til enkeltsalg i digitale abonnements-tjenester, til forhandlere som omsetter lydbøker og til bibliotek.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av forhandlernes, abonnements-tjenestenes og leverandørenes plikter etter første til tredje ledd.

NO mener at tanken bak denne paragrafen er god fordi den sikrer en prinsipiell likebehandling av forlag, og lik tilgang til digitale lydbøker for leserne.

Det er imidlertid helt avgjørende at plikten som beskrives i paragrafen, utelukkende skal gjelde titler til nedlasting. En eventuell plikt til å levere samme strømmehold vil kunne medføre at strømmetjenestene i stedet for å konkurrere på utvalg, vil måtte konkurrere på pris og dermed tjene mindre, slik at opphavernes royaltigrunnlag blir lavere.

Ved eksemplarsalg av lydbøker må det sikres en plattformnøytral leveringsmulighet, slik at filene en lytter har kjøpt, ikke er bundet til en plattform. Det vil skape uheldige nettverkseffekter i form av innlåsing dersom kunden ønsker å bytte plattform.

Videre ber vi departementet være oppmerksom på, og regulere i forskrift, åpenhet rundt strømmetjenestenes algoritmer for utvalg og presentasjon av titler til brukerne. En slik nøytral innsikt vil kunne vise at eierforlagene egne titler ikke prioriteres på bekostning av titler fra andre utgivere. Dette er også svært viktig dersom loven pålegger strømmetjenestene å tilby titler for stykksalg.

NO anerkjenner at bibliotekene, dersom de skal oppfylle sitt formål som leverandører og formidlere av litteratur, også har behov for digitalt innhold. Lik tilgang til litteratur for befolkningen, uavhengig av bosted og sosial bakgrunn, er viktig for demokrati og ytringsfrihet. Det er imidlertid en forutsetning at denne bruken ikke går på bekostning av opphavernes rettigheter, slik at deres inntektsmuligheter begrenses. Reglene for digitalt utlån må utarbeides i samarbeid med alle aktører, ikke minst må det klargjøres hvem som er aktørene. Før en slik modell foreligger, kan ikke NO gi sin støtte til en slik leveringsplikt. Vi viser blant annet til Kopinors høringsinnspill som problematiser at det vanskelig kan innføres en leveringsplikt uten forutgående avtale med rettighetshaverne. Vi ber om at «bibliotek» tas ut av § 7 og at det ellers tydeliggjøres i lovforslaget hvilke rammer som gjelder etter åndsverkloven for tilgjengeliggjøring av e-bøker og lydbøker fra bibliotek til brukere.

§ 8. Litteraturabonnement

Leverandører kan samarbeide om å tilby forhandlere forskjellige typer litteraturabonnement.

Leverandørene skal tilby litteraturabonnementene til samme rabattsats og med identiske vilkår til alle forhandlere som tegner samme type abonnement.

Departementet kan gi forskrift om nærmere bestemmelser om litteraturabonnementene.

NO støtter forslaget til § 8 om at leverandører kan samarbeide om å tilby forhandlere forskjellige typer litteraturabonnement. Vi er enige med departementet i at slike abonnementer må ha som målsetning å sikre et bredest mulig utvalg av litteratur i flest mulig bokhandler, slik at tilgangen på bøker blir best mulig over hele landet.

§ 9. Samarbeid om fellesnedsettelse

Det kan samarbeides om fellesnedsettelse på bøker.

En leverandør kan i forbindelse med fellesnedsettelse kun fastsette veiledende utsalgspriser for sine bøker.

Samarbeidet kan ikke gå ut på å begrense en forhandlers adgang til å gjennomføre salg utenom fellesnedsettelse, eller om å begrense fellesnedsettelse til visse kampanjer.

NO støtter forslaget til § 9 om at leverandør og forhandler kan samarbeide om fellesnedsettelse på bøker. Vi mener dette kan bidra til en viss grad av dynamikk innenfor et regulert marked.

§ 10. Frakt- og leveringsbetingelser

Departementet gir forskrift om felles standardbetingelser for betaling, frakt og levering ved bokomsetning.

NO støtter forslaget om at departementet kan gi forskrift om felles standardbetingelser for betaling, frakt og levering ved bokomsetning. Slik kan departementet fortløpende vurdere om det oppstår behov for ytterligere regulering som bidrar til at fastprisen ikke blir uthult, som for eksempel en norsk variant av den såkalte Amazon-lovgivningen i Frankrike, der det forbys gratis frakt for bestillinger under et visst beløp for å sikre at det amerikanske gigantselskapet ikke tar over det franske markedet.

§ 11. Vilkår for forhandlinger mellom leverandør og forhandler

Avtaler regulert av denne loven kan ikke inneholde særlig gunstige vilkår basert på eierskap mellom leverandør og forhandler.

[For papirbøker som har fastpris i henhold til § 5, skal det være en maksimalsats og en minimumssats for innkjøpsrabatt fra leverandør til forhandler.]

Dette er ikke til hinder for at leverandør og forhandler kan inngå individuelle avtaler om andre ytelser, så lenge gjensidige tiltak bidrar til å oppnå lovens formål og er målbare. Rabatter i henhold til § 8 gjelder uavhengig av denne bestemmelsen.

Departementet gir forskrift om størrelsen på satsene.

Departementet kan gi forskrift om rabatter for innkjøp av e-bøker og digitale lydbøker.]

NO støtter at loven forbyr særlig gunstige vilkår basert på eierskap mellom leverandør og forhandler. Siden forrige forslag til boklov i 2012 har den vertikale integrasjonen vært sterkt tiltakende, og en regulering som sikrer at vilkår ikke knyttes til eierskap, er nødvendig for å sikre mangfold. Formuleringen åpner opp for en skjønnsmessig vurdering av «særlig gunstige vilkår». Dette mener vi er uheldig.

Norsk Oversetterforening

Vi støtter derfor Den norske Forfatterforenings forslag til endret tekst i § 11, første ledd:

Avtaler regulert av denne loven kan ikke inneholde gunstigere vilkår basert på eierskap mellom leverandør og forhandler.

§ 12. *Ikraftsetting*

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.

Norsk Oversetterforening

Hilde Lyng

Foreningsleder